वृत्त्वा[1], ल्यपि-निर्वर्त्य,[A] [2]हस्तवर्तं वर्तयन्, [3]वर्तिः, [4]वर्तनिः वर्तनी, [5]वर्तिका, [6]वर्त्म, [7]वृत्रः; इत्यादीनि रूपाणि अस्य धातोः विशेषेण भवन्ति।

(1630) "**वृतु वरणे**" (IV-दिवादिः-1160. सक. सेट्. आत्म.) **वृतादिः**। '**केचित्** पूर्वत्र **वा**ग्रहणमस्यादिं पठित्वा (कृत्वा) 'वावृतु वरणे' इत्याहुः' इति **धा. का. व्याख्या** (2-60)। अन्यत्सर्वं पूर्वधातौ (1591) द्रष्टव्यम्। **धातुवृत्तौ** '**वृतु** —' इत्येव उक्तम्। '**वरणे इयनि वृत्येत**' इति **देवः** पपाठेति **पुरुषकार** (श्लो. 131) वचनादुन्नीयते। सांप्रतं **देवे** पाठागमभ्रंशान्नोपलभ्यते। वर्तकः-र्तिका, वर्तकः-र्तिका, विवर्तिषकः-षिका, वरीवृतकः-तिका; वर्तिता-त्री, वर्तयिता-त्री, विवर्तिषिता-त्री, वरीवृतिता-त्री; इत्यादिकानि रूपाणि सर्वाण्यपि भौवादिक**पर्षति**वत् (1054) ज्ञेयानि। [8]वृत्तम्, निष्ठायाम्-वृत्तः वृत्तवान्, क्यपि-[9]वृत्यम्, [10]वृत्त्वा-वर्तित्वा[B], इमानि रूपाण्यधिकानि इति विशेषः।

---

1. 'उदितो वा' (7-2-56) इति क्त्वायामिड्विकल्पः। तेन रूपद्वयं बोध्यम्।
2. ण्यन्तादस्मात् 'हस्ते **वर्त्ति**ग्रहोः' (3-4-39) इति हस्तवाचिनि करणे उपपदे णमुल्। **हस्तवर्तं** वर्त्तयन्, हस्तेन वर्त्तयन्। एवं **करवर्त्तम्**, इत्यादि च।
3. 'हृपिशिरुहि**वृति**—' (द. उ. 1-47) इति इन्प्रत्ययः। वर्तते वृत्यते वा **वर्त्तिः**-द्रव्यम्, चेलवेष्टनं दीपाङ्गं च।
4. '**वृतेः**' (द. उ. 1-6) इति अनिप्रत्यये रूपमेवम्। वर्तन्तेऽनेनेति **वर्त्तनिः**=मार्गः। 'स्तोत्रे **वर्त्तनिः**, उञ्छादित्वात् (6-1-160) अन्तोदात्तः' इति **श्वेतवनवासी**। **वर्तनी** इति तु ल्युडन्तात् स्त्रियां टित्त्वेन ङीपि बोध्यम्। **वर्तनी** एकपदी।
5. '**वृते**स्तिकन्' (द. उ. 3-28) इति तिकन्प्रत्ययः। **वर्त्तिका**=पक्षिजातिः। '**वर्त्तिका**=व्याख्याग्रन्थविशेषः, शकुनिविशेषश्च' इति **श्वेतवनवासी**। वर्त्तिकैव **वार्त्तिकम्**।
6. औणादिके (द. उ. 6-73) मनिन्प्रत्यये रूपमेवम्। 'भूतेऽपि दृश्यन्ते' (3-3-2) इति भूतेऽयं प्रत्ययः। वृत्तं तत् इति **वर्त्म** पन्थाः, इतिवृत्तं च।
7. औणादिके (द. उ. 8-31) रक्प्रत्यये रूपमेवम्। **वृत्रः**=दानवः, वायुश्च।
8. धातोरुदित्त्वेन क्त्वायामिड्विकल्पनात् निष्ठायाम्, 'यस्य विभाषा' (7-2-15) इतीट्प्रतिषेधः।
9. 'ऋदुपधात्—' (3-1-110) इति क्यप्प्रत्ययः।
10. '**उदितो** वा' (7-2-56) इति क्त्वायामिड्विकल्पः। तेन रूपद्वयं बोध्यम्।

A: '**तस्य निर्वर्त्य** कर्तव्यं सुग्रीवो राघवाज्ञया।' भ. का. 6-145.

B. 'निकुञ्जे तस्य **वर्त्तित्वा** रम्ये प्रक्ष्वेदिताः परम्।' भ. का. 7-103.